

شماره جلسه: ۱۷۰ درس خارج فقه آیه الله نجفی رحمته الله علیه تاریخ: ۱۴۰۴/۰۴/۲۱ شنبه

مقرر: مصطفی اله دادی

موضوع عام: مسائل مستحدثه موضوع خاص: بورس و اوراق بهادار موضوع اخص: (۲۳)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خرید و فروش سهام بانک‌های ربوی

قبلاً گذشت که برخی از فقها رحمته الله علیه فرمودند: اگر فردی سهام بانک‌های بلاد اسلامی را که فعالیت آنها مبتنی بر قوانین مشتمل بر ربا می‌باشد خریداری کرده باشد و بخواهد آن را بفروشد، چنانچه با خریدار شرط نکند که وی بانک را وکیل یا مأذون در معاملات ربوی نماید، فروش آن اشکال ندارد و تکلیفاً جایز است؛ بلکه فروش آن گاهی جهت رهایی از حرام - با توضیحی که در مسأله قبل بیان شد مبنی بر اینکه به رئیس بانک بنویسد که وکیل یا مأذون در معاملات ربوی نیست - واجب است.

باید گفت این مطلب که فرموده‌اند خرید این سهام حرام است صحیح می‌باشد ولی اینکه خرید مذکور بوسیله نامه‌نگاری حلال گردد، محل تأمل است. نیز اینکه در ادامه فرموده: آنچه خریدش حرام است، فروشش به شرطی که وکالت در معاملات حرام را به بانک ندهد حلال است نیز محل تأمل است و صرفاً یک فرضی است که هیچ واقعی و رای آن نیست. چرا که هرگز بانک به درخواست او اهمیتی نمی‌دهد بلکه بر اساس قوانین معاملاتی خود که موجب رباست عمل می‌کند. نیز اینکه در ادامه فرموده: فروش این سهام گاهی جهت رهایی از حرام واجب است محل تأمل است چرا که - حتی بر اساس مبنای ایشان - اگر چیزی حرام باشد ضد عام آن واجب نمی‌شود. آنچه در این بحث گذشت منحصر به سهام بانک‌های ربوی نیست بلکه شامل همه شرکت‌هایی که

تقیّدی به معاملات شرعی ندارند هم می‌شود. حکم خرید و فروش سهام این بانک‌ها و شرکت‌ها را تکلیفاً حرام می‌دانیم. برخی از فقها رحمته‌م‌الله فرمودند که خرید چنین سهامی جایز است و حتی فروش این سهام واجب می‌باشد لکن به نظر ما وجهی بر این مطلب نمی‌باشد و یا حداقل وجهش بر ما روشن نیست. این بیان نمی‌تواند بر اساس خروج از زمین مغصوبه یا خروج از زنا باشد که واجب است و حرام نیست؛ چرا که عقل حکم می‌کند که باید از زمین غصبی یا دخول حرام خارج شود تا رفع ید از غصب و زنا حاصل شود. ما معتقدیم که علاوه بر دخول در غصب و دخول حرام، خروج از زمین غصبی و خروج آلت از زنا هم حرام است چرا که شارع کون علی الغصب و نفس زنا را حرام دانسته است چه آنکه ورود به غصب یا زنا کند چه آنکه از آن دو خروج نماید. این نوع از معاملات - خرید و فروش سهام بانک‌ها و شرکت‌های ربوی و حرام - هم بر همین نحو حرام می‌باشد. لذا اگر حکم عقل، خروجی حکم شرعی باشد دیگر حکم عقلی روی آن بار نمی‌شود؛ ولی اگر حکم عقل، خروجی حکم شرعی نباشد و عقل مستقلاً حکم کند قاعده کل ما حکم به العقل حکم به الشرع جاری می‌شود لذا ما حکم تکلیفی بیع و شراء سهام شرکت‌ها و بانک‌هایی که تقیّدی به معاملات شرعی ندارند را حرام می‌دانیم.